

Menší sanitky Škoda

V roce 1939 vznikly první čtyřmetrové sanitní automobily Škoda Popular 1100 a také nejmenší tuzemské sanitky Popular 995 dlouhé jen 3,85 m.

První exemplář sanitního vozu Škoda Popular 995 z jara 1939

Dnes už téměř zapomenutou kuriozitou z přelomu třicátých a čtyřicátých let jsou nejmenší sanitky stavěné na podvozcích lidového vozu Popular 995 známého pod přezdívkou „Liduška“. Zrodil se v Mladé Boleslavi v roce 1938 a od větších modelů Popular se odlišo-

val nejen menšími rozměry, ale i umístěním motoru. Ten byl posunut před přední nápravu, zatímco chladič konstruktéři dali za motor. Tím se u malého vozu s krátkým rozvorem podařilo získat přijatelný vnitřní prostor pro čtyři cestující. Kvůli snížení výrobních nákladů a ceny vozu byl použit starší typ kapalínou chlazeného čtyřválcového motoru s rozvodem SV, který z objemu 995 cm³ dával výkon 22 k (16 kW).

Třístupňová převodovka byla stejně jako u ostatních modelů řady Popular vzadu, u rozvodovky, jež se u tohoto vozu obešla bez diferenciálu. Stejně na tom byly tisíce dříve vyrobených vozů Popular z let 1934 až 1937. Malý Popular 995 měl páteřový rám tvořený trubkou kruhového průřezu, vpředu rozvidlený pro uchycení motoru, a nezávislé zavěšení všech čtyř kol. Odpružení vpředu i vzadu obstarávalo příčné listové pero. Bubnové brzdy dostaly levnější mechanické ovládání lanky, šestnáctipalcová kola nesla pneumatiky rozměru 4,75 – 16.

Popular 995 měl rozvor náprav 2,20 m a rozchod předních i zadních kol 1,15 m. V sanitním provedení, které stavěla firma Karosa v Praze-Holešovicích, byl dlouhý 3,85 m, přes zadní blatníky široký 1,40 m a vysoký 1,60 m. Vlevo i vpravo měl jen jednu

V zadní stěně měl sanitní Popular 995 po straně zavěšené dveře

zavěšené boční dveře, přístup do prostoru pro pacienta umožňovaly jednokřídlé 78 cm široké dveře v zadní stěně karoserie, které se otvíraly do strany.

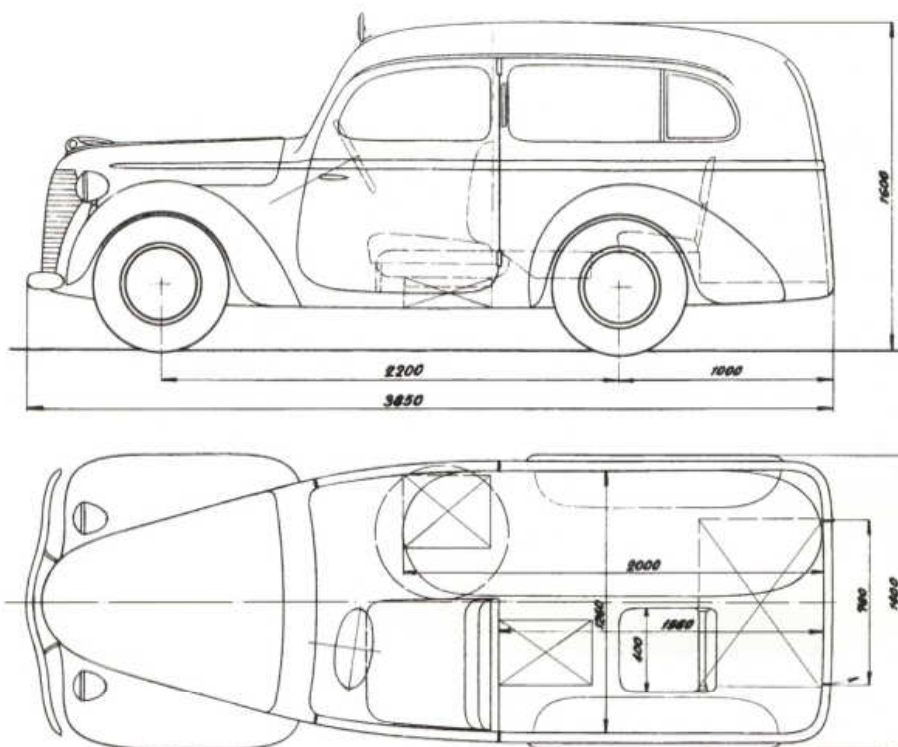
Ke stavbě první sanitky tohoto typu posloužil na jaře 1939 podvozek s volantem vpravo, u něhož byly zadní dveře zavěšené vlevo. Od konce břez-

na 1939 se ovšem v Protektorátu Čechy a Morava jezdilo – podle německého vzoru – vpravo, a tak sanitka na levé dveře dostala vnější zpětné zrcátko, jež mělo řidiči pomoci orientovat se v nové situaci.

Další dvě desítky sanitek Popular 995 už vznikly na podvozcích s levo-

Nejmenší tuzemská sanitka „Liduška“ byla dlouhá jen 3,85 m

Výkres sanitky Popular 995 s levostranným řízením z června 1940

Sanitní Popular 995 pro Německý Červený kříž v Olomouci (1940)

stranným řízením, takže se jejich dispozice zrcadlově převrátila – a zadní dveře měly panty na pravé straně. Důvod této rošády byl prostý: za sedadlem řidiče zbývalo v malém voze jen 1,56 m vnitřní délky, lehátko dlouhé 2 m tedy muselo být na opačné straně, než volant. Za řidičem bylo vedle lehátka sklopné sedadlo pro doprovod nebo zdravotníka, podle tehdejšího slovníku „samaritána“. Vzhledem k již zmíněné absenci druhých bočních dveří však přístup k tomuto sedadlu vyžadoval jistou dávku gymnastiky. Sanitní „Liduška“ o hmotnosti kolem 800 kg dosahovala největší rychlosti 80 km/h a průměrně spotřebovala 7 až 8 l benzínu na 100 km, takže jí vpředu pod kapotou umístěná palivová nádrž o objemu 30 l vystačila na 350 až 400 km.

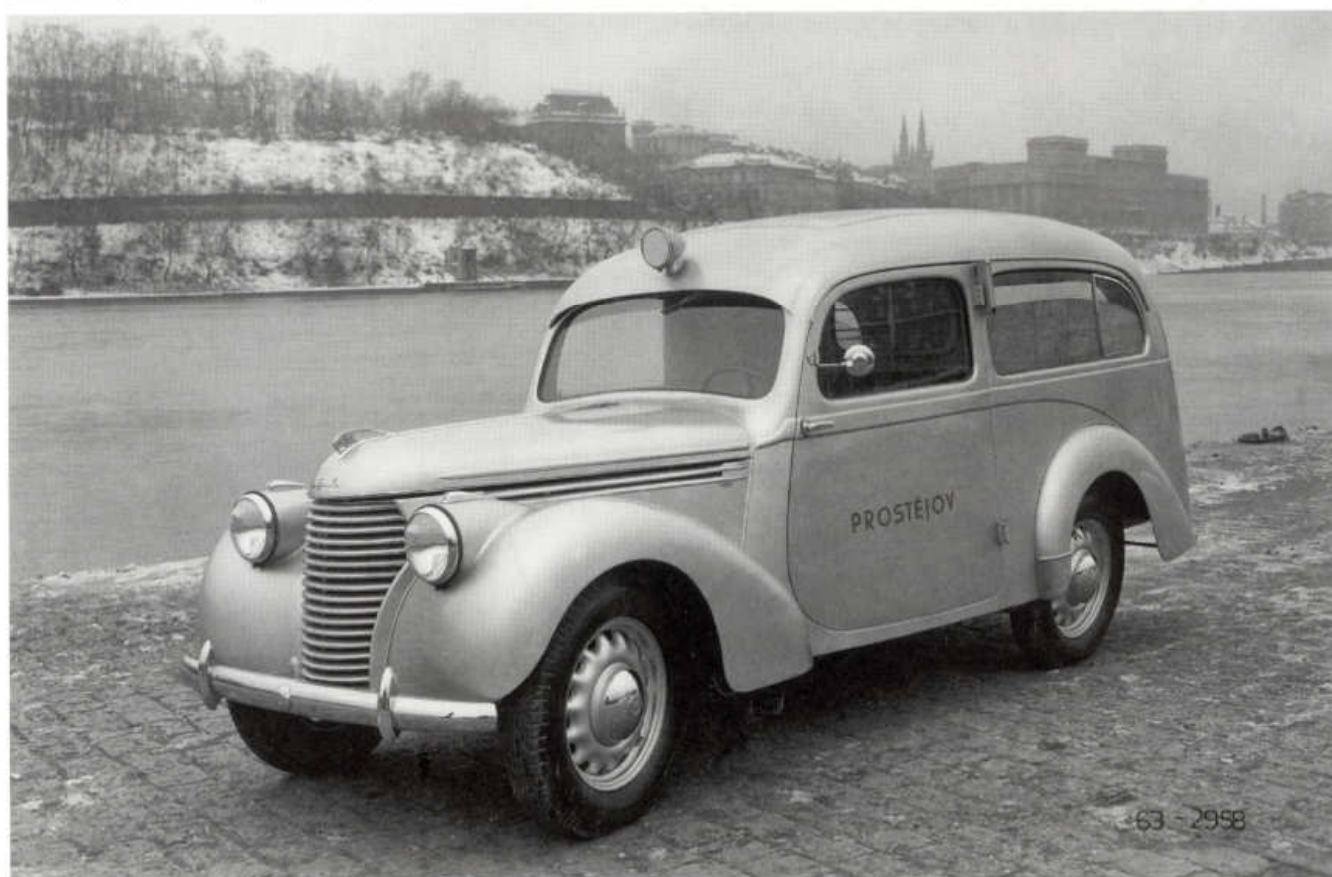
Podle záznamů v archivu automobilky bylo v říjnu a listopadu 1939 expedováno k firmě Karosa do Prahy dvanáct podvozků ke stavbě sanitek Popular 995, dalších pět následovalo během jara 1940. První „sériová“ sanitní „Liduška“ zhotovená počátkem října

Tahle sanitní „Liduška“ sloužila v letech protektorátu v Brně

Sanitní Popular 1100 postavený v roce 1939 pražskou firmou Karosa

Pohled do sanitního prostoru vozu Škoda Popular 1100 z roku 1939

1939 byla určena pro okresní nemocnici v Táboře, většinu z těchto vozů stáčila ještě převzít Společnost Českého Červeného kříže, jejíž činnost však byla v létě 1940 násilně ukončena.

Vozidla stejně jako další majetek převzal Německý Červený kříž (Deutsches Rotes Kreuz) a sanitky dostaly na dveře říšskou orlici spolu s německým názvem města, v němž sloužily. To samozřejmě platilo i o několika dalších nejmenších sanitkách Popular 995 zhotovených v letech 1941 a 1942,

z nichž jednu postavila karosárna Hartman v Jaroměři a další karosovala plzeňská firma Dezort. Do dnešních dní se nejspíš žádná sanitní „Liduška“ nedochovala, připomínají je jen dobové snímky a výkresy.

Zajímavostí z archivu mladoboleslavské automobilky je lehce retušovaná fotografie pořizená patrně v předjaří roku 1940 s kulisou Pražského hradu v pozadí. Je na ní vyrovnaný tucet sanitek stříbřitě šedé barvy, šest typu Popular 995 a šest typu Popular 1100,

všechny postavené pražskou firmou Karosa. Na první pohled velmi podobné sanitky se lišily zejména tvarem masky a koly – zatímco „Liduška“ měla plné disky kol, větší Popular 1100 jezdil na paprskových kolech. České nápisy na dveřích svědčí o tom, že tyto automobily ještě převzala Společnost Českého Červeného kříže, byť jen na pár měsíců ...

Sanitka odvozená z typu Popular 1100 byla jen o málo větší, než „Liduška“. Měla opět páteřový rám s centrální rourou, nezávislé zavěšení s odpružením příčným listovým perem vpředu i vzadu, tentokrát ale kapalinové ovládání brzd a modernější čtyřválec OHV o objemu 1089 cm³ a výkonu 30 k (22 kW). Třístupňová převodovka byla nadále vzadu, u rozvodovky standardně vybavené diferencíálem.

Vůz měl rozvor náprav 2,44 m a rozchod kol 1,16 m vpředu a 1,20 m vzadu. Sanitka dlouhá 4,07 m, široká 1,50 m a vysoká 1,65 m, vykazovala hmotnost kolem 950 kg. Na šestnáctipalcových kolech obutých do pneumatik 5,75 – 16 jezdila rychlostí až 100 km/h a průměrně spotřebovala 9 l benzínu na 100 km. V motorovém prostoru uložená palivová nádrž měla objem 35 l, což stačilo k ujetí necelých 400 km.

Také sanitní Popular 1100 měl problém s umístěním dvoumetrového lehátka, jež bylo v pravé polovině vozu a zasahovalo dopředu vedle řidiče, který seděl vlevo. Zaoblená dělicí stěna po pravé ruce řidiče ho poněkud omezo-

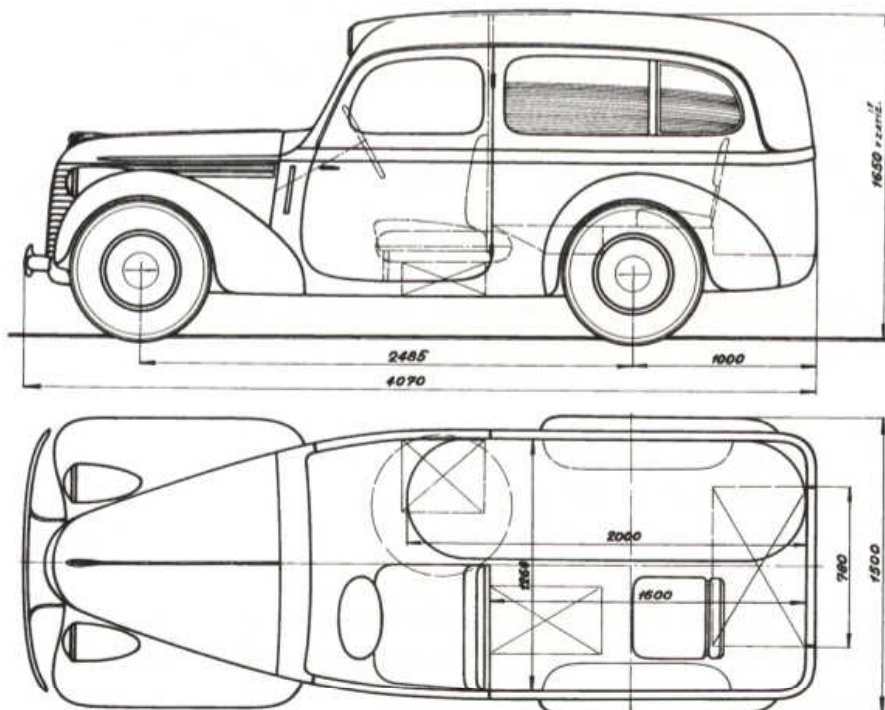
Čtyřmetrová sanitka mohla přepravovat jednoho ležícího pacienta

vala nejen v pohybu, ale i ve výhledu. Za řidičem bylo v sanitním prostoru sklopné sedadlo pro doprovod, přístup k němu však nebyl o nic lepší, než u „Lidušky“.

Sanitní vozy Popular 1100 stavěla pražská Karosa a také firma Hartman v Jaroměři. Ta v letech 1940 a 1941 zhotovila nejméně tucet těchto sanitek, z nichž většina byla dodána na Slovensko – např. do Brezna nad Hronom, Kremnice, Michalovců, Zlatých Moravců a Bratislavy. Několik vozů tohoto typu s karoserií Hartman zůstalo v protektorátu, jezdily v Třebíči, Humpolci a také ve Zbrojovce Vsetín. Sanitky Popular 1100 stavěné firmou Karosa sloužily v Praze i řadě dalších měst Čech a Moravy, mimo jiné v Příbrami, Lounech a Olomouci. Celkový počet sanitních vozů tohoto typu zhotovených v letech protektorátu zřejmě nepřekročil pět desítek.

V roce 1941 byla zahájena výroba modernizovaného vozu Škoda Popular 1101, který se od svého předchůdce lišil především umístěním převodovky, jež se ze zadě přestěhovala dopředu, za motor. Zpočátku byla převodovka ještě třístupňová, brzy ji však nahradila čtyřstupňová. Čtyřválec o objemu 1089 cm³ měl výkon lehce zvýšený na 32 k (23,5 kW), dynamické vlastnosti vozu to však prakticky neovlivnilo. Rozvor náprav byl mírně prodloužen na 2,48 m, celková délka se však nezměnila. Stabilitu vozu zlepšil rozšířený

Výkres sanitního vozu Škoda Popular 1101 zhotovený v říjnu 1941

rozchod kol, vpředu na 1,20 m a vzadu na 1,25 m, hmotnost sanitky se blížila hranici 1000 kg.

Sanitní automobily Popular 1101 vznikaly jen po jednotlivých kusech v roce 1942, většinou v karosárně Hartman v Jaroměři, výjimečně také u firmy Sodomka ve Vysokém Mýtě. S výjimkou tvaru předních blatníků, masky a kapo-

ty byly vlastně předobrazem poválečných sanitek Škoda 1101, které od jara 1946 stavěla po desítkách – a později po stovkách – kusů karosárna Petera ve Vrchlabí.

Text: Jan Tuček
Foto: Archiv Škoda Auto

Tucet sanitek Popular 995 a 1100 pod Pražským hradem v roce 1940

